

Az orosz–ukrán háború megváltoztatja-e az Európai Unió politikai mindennapjait?

Oroszország megszállta Ukrajnát, az Európai Unió keleti határainál háború zajlik. Az első pár nap tanulságai alapján a konfliktus kimenetele kiszámíthatatlan.¹ Bár a józan ész az eszkaláció elkerülése mellett szól, a helyzet egyre súlyosbodik, ami minden korábbinál nagyobb nyomás alá helyezi Európát. Milyen hatással lehet ez az unió mindennapjaira?

Az elmúlt években egyre élesebb politikai, ideológiai viták alakultak ki az Európai Unióban. A keresztény konzervatív vezetésű Magyarországot és Lengyelországot már jó ideje súlyos politikai támadások érik. Eközben zajlik az Európa jövőjéről szóló konferencia, amelyen hangsúlyosan jelennek meg azon törekvések, amelyek az EU-t Európai Egyesült Államokká akarják alakítani. Alábbhagyhatnak-e az uniót megosztó politikai, „jogállamisági” viták? Megtorpanhatnak-e az unió uniformizálását célzó ideológiai törekvések?

Ösztönszerűen azt gondolhatnánk, hogy az ukrajnai háborúval olyan elemi erejű, igazi probléma került az európai politika napirendjére, amely a következő időszakban teljes mértékben leköti az európai politikai döntéshozók figyelmét, és elveszi a teret az ideológiai alapú vitáktól. Az EU-t fenyegető külső veszély kijózanítóan hathat, véget vethet a belső megosztottságnak, az európai országok újra békejobbot nyújthatnak egymásnak. Még ha a politikai nézeteltérések nem is szűnnek meg, súlytalanná válhatnak egy sokkal kézzelfoghatóbb, valósabb probléma hatására. A háborús válság megerősítheti az unió belső kohézióját, a tagállamok és az uniós intézmények összefoghatnak a bajban, végre újból mindenki arra koncentrálhat, ami összeköti az európai országokat, nem pedig arra, ami elválasztja őket. A Lengyelországgal és Magyarországgal szembeni politikai kritikák alábbhagyhatnak, mivel a két Ukrajnával határos ország különösen kiszolgáltatott a háborús helyzetben.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján azonban korántsem biztos, hogy ez a pozitív forgatókönyv érvényesül. Az EU-t az előző évtizedben két válság is érte, és egyik sem csökkentette az európai uniós politikai viták vehemenciáját.

¹ Miszlivetz Áron James: *Európa csendes, újra csendes, avagy háború Európában*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2022. február 25.

A 2015-ben kirobbant migrációs válság nem az EU egységét eredményezte, hanem éppen az unión belüli világnézeti különbségeket hozta nagy erővel felszínre. Az EU-ban azóta is farkasszemet néznek egymással a migrációt, a multikulturális társadalmi berendezkedést és a föderális Európát hirdető, a migrációt elutasító, a nemzeti identitást középpontba helyező nemzetek Európája elképzelés képviselőivel.

A világot és benne Európát 2020-ban megrázó koronavírus-járvány okozta válság szintén nem szüntette meg az EU-n belüli politikai csatákat. Ez a tapasztalat az, ami talán a leginkább pesszimizmusra ad okot. A migrációs válság kapcsán megoszlottak a vélemények afelől, hogy a bevándorlás mennyire jelent veszélyt Európára, sőt ez a kérdés képezte lényegében a vita központi elemét. Emiatt ez a helyzet természetéből adódóan nem csökkentette, hanem növelte az unión belüli megosztottságot. A koronavírus azonban más típusú nyomás alá helyezte Európát, amelytől joggal lehetett azt remélni, hogy összefogásra ösztönözi a tagállamokat. Ebben a helyzetben nem volt kérdés, hogy a vírus minden országra súlyos fenyegetést jelent, hiszen a betegség nem válogat nemzetiség, politikai világnézet vagy egy-egy ország geopolitikai elhelyezkedése szerint.

A koronavírusnak való közös kitettség növelhette volna a politikai szolidaritást az európai államok között, azonban mégsem ez a logika érvényesült. Amikor minden ország bajba került és Európa-szerte rendkívüli intézkedéseket vezettek be, a Magyarországra és Lengyelországra nehezedő uniós politikai nyomás ahelyett, hogy csökkent volna, tovább erősödött. Míg az európai uniós döntéshozatal egy időre leállt, az uniós politikusok egy része a magyar és lengyel válságintézkedések támadásával töltötte idejét. Ez különösen látványos volt az Európai Parlamentben, ahol gyakran úgy tűnt, egyes képviselők, akik a koronavírus elleni védekezésben nem vállaltak szerepet, ezt a kérdést használták fel arra, hogy bennmaradjanak a köztudatban. A magyar veszélyhelyzeti törvénnyel szemben soha nem látott sebességű politikai támadó hadjárat indult. Szintén szomorú tapasztalat, hogy a 2020-ban kialakult koronavírus-válság enyhítésére létrehozott helyreállítási alpból Magyarországnak és Lengyelországnak járó összegeket politikai megfontolásokból a mai napig nem fizették ki.

Az Ukrajnában kirobbant háború, csakúgy, mint a koronavírus, egész Európára fenyegetést jelent. Sőt, az Ukrajnával határos kelet-közép-európai országok helyzete különösen nehéz. Ilyen körülmények között az lenne a helyes, ha az uniós politikusok a belső csatározásokat legalább egy időre félretenéknék, és a belső egység fenntartására koncentrálnának. Nemcsak hogy fel kellene hagyni a lengyelek és a magyarok folyamatos bírálatával, kifejezetten

támogatni kellene ezen országok vezetését a kialakult speciális helyzetben. Be kellene látni, hogy az Ukrajnából érkező menekülteknek habozás nélkül menedéket és jelentős humanitárius segítséget nyújtó magyarokkal és lengyelekkel kapcsolatban kialakított korábbi kép, amely megkérdőjelezte ezen országok szolidaritását és humanizmusát, téves volt. Újra kellene értékelni e két ország európai megítélését és nagyobb energiát kellene fordítani nemzeti sajátosságaik, gondolkodásmódjuk megértésére. Meg kellene szüntetni a jelenleg is tartó politikai és pénzügyi nyomásgyakorlást.

Fennáll ugyanakkor a veszély, hogy az uniós politikusok egy része a valóság helyett megint az ideológiát választja. Könnyebb ugyanis politikai vádakot megfogalmazni a kényelmes üléstermekben, mint a háború lezárását segítő, pragmatikus, átgondolt megoldási javaslatokat megfogalmazni és felelősséget vállalni az ezek mentén meghozott döntésekért. Több közép-európai nemzet vezetőit már eddig is sokszor vádolták „putyinizálódással”, így fennáll a veszélye annak, hogy a most kialakult helyzetben is folytatódik a pártpolitikailag kifizetődőnek vélt vádaskodás, Közép-Európa erős szavazói felhatalmazással bíró jobboldali vezetőinek autoritarré nyilvánítása, valamint az újabb és újabb vélt jogállamisági sérelmek „felfedezése”.

Egyesek a kialakult helyzetet az uniós tagállamok belső politikai egységének megteremtése helyett az EU még fokozottabb centralizálására használhatják fel. A háborús félelem közepette könnyen erőre kaphat az a gondolat, hogy csak az Európai Egyesült Államok lehet képes ellensúlyozni az „orosz birodalmi törekvéseket”. Amikor majd ezekkel az érvekkel szembesülünk, érdemes lesz szem előtt tartani, hogy a külső birodalmi törekvésekre nem a belső birodalmi törekvések jelentik a helyes választ. Legalábbis egyik sem szolgálja az európai országok és polgáraik szabadságát és függetlenségét.

Az orosz–ukrán háború kétségkívül átalakítja majd az európai politika mindennapjait. A politikusok előtt több út is nyitva áll. A háború első napjaiban fontos korai pontos prognózisokat megfogalmazni. Csak remélni lehet, hogy ezúttal az együttműködés győzedelmeskedik a pártpolitikai széthúzás felett, és a következő időszakban az európai tagállamok és intézmények visszatérnek az egymás kölcsönös elismerésén alapuló, tiszteletteljes párbeszéd útjára. Elvégre ez az a szellemiség, amely képes volt Európát a világháborúk után újra erőssé és a világ szemében mintaértékűvé tenni.

2022. március 3.

Gát Ákos Bence

Felhasznált irodalom

Miszlivetz Áron James: *Európa csendes, újra csendes, avagy háború Európában*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2022. február 25. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2022/02/25/europa-csendes-ujra-csendes-avagy-haboru-europaban>